

petru demetru popescu

**dictionar
de personalități
istorice**

tratat academic

PETRU DEMETRU POPESCU

**DICȚIONAR DE
PERSONALITĂȚI ISTORICE**

*voievozi
principi
domnitori
regi*

Editura Virtual

2011

ISBN(e): 978-606-599-624-3

Avertisment

Acest volum digital este prevăzut cu sisteme de siguranță anti-piratare. Multiplicarea textului sub orice formă, este sancționată conform legilor penale în vigoare.

Cuprins

A.....	2
AHTUM (OHTUM)	2
ALEXANDRU I ALDEA.....	2
ALEXANDRU H ALDEA	3
ALEXANDRU CEL BUN.....	4
ALEXANDRU COCONUL	8
ALEXANDRU CORNEA	9
ALEXANDRU CEL RĂU.....	9
ALEXĂNDREL (OLEHNO).....	10
ANDREI	11
ANTIOH JORA HATMANUL	11
ANTONIE VODĂ DIN POPEȘTI	12
APAFYI MIHAI.....	12
APAFYII MIHAI.....	14
APOR.....	15
ARON TIRANUL	15
B.....	18
BALC (BALIȚA) (BALICA).....	18
BALȘ TEODOR (TODERIȚĂ)	19
BARCSAI ACATIU.....	19
BASARAB I „CEL MARE”	20
BASARAB AL II-LEA (DAN AL III-LEA).....	26
BASARAB CEL BĂTRÂN (LAIOTĂ).....	28
BASARAB CEL TÂNĂR (ȚEPELUȘ).....	30
BATHORY ANDREI.....	31
BÁTHORY CRISTOFOR	32
BÁTHORY GABRIEL (GAVRIL).....	32
BÁTHORY SIGISMUND.....	33
BÁTHORY ȘTEFAN	35
BEBEK EMERICI (BUBEK)	36
BEBEK EMERIC II (BUBEK).....	36
BENEDICT (WINDELIK)	37
BERTOLD DE MERANIA (MURANIA).....	37

BÉTEN GABRIEL (GAVRIL)	37
BETEN ȘTEFAN	38
BLASIU MAGHYAR	38
BOCSKAI ȘTEFAN	39
BIBESCU, GHEORGHE	39
BOGDANI	41
BOGDAN AL II-LEA	44
BOGDAN AL III-LEA CEL ORB (CHIOR)	44
BRÂNCOVEANU, CONSTANTIN BASARAB	47
BUREBISTA	51
C	54
CALLIMACHI	54
CANTACUZINO, CONSTANTIN	54
CANTACUZINO, DUMITRAȘCU	55
CANTACUZINO, ȘERBAN	56
CANTACUZINO, ȘTEFAN	57
CANTEMIR, ANTIOH	58
CANTEMIR, CONSTANTIN	60
CANTEMIR, DIMITRIE	61
CARAGEA, IOAN	63
CARAGEA, NICOLAE	65
CAROL I DE HOHENZOLLERN	65
CAROL AL II-LEA DE HOHENZOLLERN	69
CARNABON (CHARNABON)	71
CATARGIU, ȘTEFAN	72
CIBAK EMERIC	73
CIUBĂR-VODĂ	73
COMOSICUS	74
CONSTANTIN ȘERBAN BASARAB	74
COSTEA VOIEVOD	75
COSON	76
COTISO	76
CSÁK MATEI	77
CSÁKI LADISLAU	77
CSÁKI NICOLAE	78

CSEH PETRU	78
CUZA, ALEXANDRU IOAN	78
D.....	84
DABJA-VODĂ	84
DAN I.....	84
DAN AL II-LEA	85
DAPYX	88
DECEBAL	88
DECENEU	90
DESIDERIU DE LOSONCZ	91
DESPOT-VODĂ	91
DICOMES	92
DIONISIE	93
DOBROTICI	93
DOJA DE DEBREȚIN.....	95
DRÀGFFI BARTOLOMEU	95
DRAGOȘ-VODĂ	96
DROMIHETE	98
DUCA, CONSTANTIN	99
DUCA, GHEORGHE.....	100
E.....	102
ERENY	102
ETH.....	102
F	103
FERDINAND I DE HOHENZOLLERN.....	103
FINTA.....	105
GELU	105
GHEORGHE APOSTOL	106
GHEORGHE ȘTEFAN	106
GHICA, ALEXANDRU	107
GHICA, ALEXANDRU	107
GHICA, GHEORGHE	108
GHICA, GRIGORE	109
GHICA, GRIGORE	110
GHICA, GRIGORE II.....	110

GHICA, GRIGORE III	111
GHICA, GRIGORE IV	112
GHICA, MATEI.....	113
GHICA, SCARLAT	113
GLAD	114
GLGRAȚIANI, GAȘPAR	114
GYULA	115
H.....	116
HANGERLIU, ALEXANDRU	116
HANGERLIU, CONSTANTIN.....	116
I	117
IANCU DE HUNEDOARA	117
IANCU SASUL	119
ILIAȘI	120
ILIAȘII ALEXANDRU.....	121
IOAN.....	122
IOAN.....	123
IOAN JOLDEA	123
IOAN POTCOAVĂ	123
ION VODĂ.....	124
IPSILANTI, ALEXANDRU	127
IPSILANTI, CONSTANTIN.....	128
IUGA.....	129
J.....	130
JAKCS LADISLAU	130
JOLDEA IOAN	130
K.....	131
KAN LADISLAU	131
KEAN	131
KEMÉNY IOAN	132
KENDIFRANCISC	132
KONTH NICOLAE	132
L.....	133
LACKFY (FAMILIA).....	133
LADISLAU	133

LADISLAU I BORȘA	134
LADISLAU II BORȘA	134
LAȚCU	134
LAURENȚIU	135
LĂPUȘNEANU, ALEXANDRU	135
LĂPUȘNEANU, BOGDAN	138
LEGFORUS	139
LEUST A CHIUS	139
LORAND (ROLAND) BORȘA	139
LUPU, ȘTEFĂNIȚĂ	140
LUPU, VASILE.....	141
M.....	145
MAILAT, ȘTEFAN.....	145
MANU, IOAN	145
MATEI BASARAB	146
MAVROCORDAT, ALEXANDRU I	149
MAVROCORDAT, ALEXANDRU II.....	149
MAVROCORDAT, CONSTANTIN	150
MAVROCORDAT, IOAN I	152
MAVROCORDAT, IOAN II.....	153
MAVROCORDAT, NICOLAE	154
MAVROGHENI, NICOLAE	156
MENUMORUT	157
MERCURIUS	158
MIHAI I.....	159
MIHAI VITEAZUL	160
MIHAIL.....	164
MIHAIL I	164
MIHNEA, RADU.....	165
MIHNEA „CEL RĂU”	166
MIHNEA TURCITUL	166
MIHNEA AL III-LEA.....	167
MIRCEA I „CEL BĂTRÂN”	168
MIRCEA AL II-LEA.....	172
MIRCEA AL III-LEA.....	172

MIRCEA AL IV-LEA.....	173
MIRCEA AL V-LEA CIOBANUL	173
MOGHILĂ (MOVILĂ), ALEXANDRU.....	174
MOGHILĂ BARNOWSKI, MIRON.....	174
MOGHILĂ, CONSTANTIN	175
MOGHILĂ, GAVRIL	176
MOGHILĂ, IEREMIA.....	177
MOGHILĂ, MIHAIL	178
MOGHILĂ, MOISE.....	178
MOGHILĂ, SIMION.....	179
MOISE	180
MOISE SECUIUL	180
MORUZI, ALEXANDRU	181
MORUZI, CONSTANTIN.....	181
MOSKON.....	182
N.....	183
NEAGOE BASARAB	183
NEUKA	185
NICOLAE ALEXANDRU	185
NICOLAE I.....	187
NICOLAE II	187
NICOLAE III.....	187
NICOLAE IV.....	187
NICOLAE V	187
O.....	189
OLAHA	189
OROLES	189
P	190
PANU, ANASTASIE	190
PAUL.....	190
PĂTRAȘCU CEL BUN	190
PĂTRAȘCU, NICOLAE.....	191
PETRU I.....	191
PETRU AL II-LEA	193
PETRU III ARON.....	193

PETRU CAZACUL	194
PETRU CERCEL	194
PETRU ȘCHIOPUL	197
PETRU CEL TÂNĂR	199
POUȘA	199
RACoviȚĂ, MIHAI	200
RACoviȚĂ, CONSTANTIN	201
RACoviȚĂ, ȘTEFAN	201
RADU I	202
RADU AL II-LEA	203
RADU DE LA AFUMAȚI	203
RADU BĂDICA	205
RADU CEL FRUMOS	205
RADU ILIE	206
RADU LEON	206
RADU CEL MARE	207
RADU PAISIE	208
RADU ȘERBAN	209
RAFAIL	210
RÁKÓCZIFRANCISC N	210
RÁKÓCZI GHEORGHE I	211
RÁKÓCZI GHEORGHE II	212
RÁKÓCZI SIGISMUND	212
RAREȘ, PETRU	213
RAREȘ, ILIAȘ	214
RAREȘ, ȘTEFAN	215
RHEMAXOS	216
ROLES	216
ROMAN I	216
ROMAN AL II-LEA	217
RUBOBOSTES	218
RUSET, ANTONIE	218
RUSET, GIANIMANOLE	218
S	220
SAS VOIEVOD	220

SATA (SACEA).....	220
SCORILO	220
SENESLAU	221
SIMION	222
SMARAGD.....	222
STURDZA, IONIȚĂ SANDU.....	222
STURDZA, MIHAIL	223
SUȚU, ALEXANDRU	223
SUȚU, MIHAI.....	224
§	226
ȘTEFAN I	226
ȘTEFAN AL II-LEA.....	226
ȘTEFAN LĂCUSTĂ.....	227
ȘTEFAN CEL MARE	228
ȘTEFAN PETRICEICU.....	232
ȘTEFAN RĂZVAN	232
ȘTEFAN SURDUL.....	233
ȘTEFĂNIȚĂ	234
ȘTEFAN.....	236
ȘTEFAN.....	236
ȘTIBOR	236
ȘTIRBEI, BARBU.....	237
T	239
TAMAȘI IOAN.....	239
TEODOSIE	239
TIHOMIR VOIEVOD.....	239
TÖKÖLY EMERIC.....	239
TOMA CSÓR	240
TOMA DE SZÉCSÉNY	240
TOMȘA, LEON	241
TOMȘA, ȘTEFAN.....	241
TOMȘA, ȘTEFAN AL II-LEA	242
U.....	243
UGRIN.....	243

V.....	244
VINTILĂ VODĂ.....	244
VLADI.....	244
VLAD CĂLUGĂRUL.....	244
VLAD DRAGOMIR CĂLUGĂRUL.....	245
VLAD DRACUL.....	246
VLAD ÎNECATUL.....	247
VLAD VINTILĂ DE LA SLATINA.....	248
VLAD CEL TÂNĂR (VLĂDUȚ).....	249
VLAD ȚEPEȘ.....	249
VLADISLAV I.....	252
VLADISLAV AL II-LEA.....	254
VLADISLAV AL III-LEA.....	254
Z.....	256
ZALMODEGIKOS.....	256
ZĂPOLYA IOAN.....	256
ZĂPOLYA IOAN SIGISMUND.....	256
ZYRAXEȘ.....	258

Despre carte

Dicționarul prezintă toate personalitățile istorice românești de importanță, cu referire specială la domnitorii Țării Românești și ai Moldovei și la principii Transilvaniei. Această carte se adresează elevilor, profesorilor și publicului larg având un caracter atât educațional, cât și informațional.

Despre autor

Petru Demetru Popescu, profesor în specialitatea istorie, mai întâi în învățământul superior, apoi la licee de prestigiu din București, cum ar fi Colegiul Național Sf. Sava, Colegiul Național I.L. Caragiale, Colegiul Național Matei Basarab. Membru titular al Uniunii Scriitorilor, Petru Demetru Popescu a îmbinat organic într-un singur izvor educativ, misiunea de apostolat la catedră cu harul scriitoricesc. Dintre cele aproape 50 de cărți de autor (roman, nuvelă, schițe, povestiri, piese de teatru, versuri), se disting ca o definiție a personalității cele din domeniul legendelor și povestirilor istorice. Alăturând acestora și povestiri biblice (precum în cărțile Florile din grădina Ghetsimani și Istoria plină de har a Vechiului Testament), apreciem că autorul cărții de față este unul dintre însemnații povestitori pentru copii și tineret.

A

AHTUM (OHTUM)

Voievod asupra unei puternice formațiuni politice (regnum) în Banat (1008-1018). Despre domnia acestuia aflăm din scrierea cu caracter hagiografic *Legenda Sancti Gerhardi* și din cronică lui Anonymus. Voievodatul bănățean al lui A corespundea celui condus de înaintașul său Glad, însă îl depășea ca întindere pe acesta deoarece adăugase și o parte din fostul voievodat condus de Menumorut: în nord până la râul Criș (probabil Crișul Alb), în sud până la Severin și Vidin. Centrul puterii lui A era Morisena (actualul Cenad), cetate situată pe Mureș. A era fiu sau nepot al lui Glad, prin care se înrudea cu familia lui Menumorut, fapt care explică moștenirea părții de teritoriu de până la Criș. A este continuator al luptei de rezistență purtată de marii săi înaintași, Menumorut, Glad, Gelu, împotriva expansiunii maghiare în Transilvania. Statul lui A era bine organizat. Voievodul avea în jur familiile cavalerilor și nobililor, oameni bogați, posesori de pământuri întinse, curți, herghelii de cai și turme de oi și supuși aflați în slujba acestora. A își baza puterea pe forța economică a cavalerilor săi, pe un sistem de taxe vamale aplicat sării care era transportată pe Mureș spre regatul Ungariei, pe tăria militară a armatei de cavaleri și soldați și pe strânsa colaborare cu biserica. A se creștinează în rit ortodox la Vidin. Centrul religios al voievodatului bănățean era la Morisena unde se înălța o biserică având hramul Sfântului Ioan Botezătorul. A a fost un om politic, conducător militar și diplomat. Întreținea relații politice, diplomatice și de alianță (probabil de vasalitate) cu Bizanțul. Creșterea puterii voievodatului bănățean conduce la declanșarea conflictului armat cu oștile maghiare trimise de regele Ștefan (cel Sfânt), sub care unghurii se creștinaseră în rit catolic în anul 1000. În confruntarea decisivă, A este trădat de un cavaler din anturajul său, care trece cu oștile de partea feudalității maghiare. Înfrânt de oastea maghiară condusă de Sunad (de la care vine numele de Cenad), fiul unui nepot al regelui Ștefan, A cade în luptă. Domnia lui înseamnă un important moment de rezistență în lupta pentru neatârnavare.

- BIBL.: Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, Editura Dacia, Cluj, 1972, p. 36, 51, 62-66, 478, 518; Sergiu Columbeanu, *Cnezate și voievodate românești*, București, 1973, p. 56-59, 65.

ALEXANDRU I ALDEA

Domnitorul Țării Românești (1431-1436), fiul al lui Mircea cel Bătrân. A vine la domnie în condițiile în care se constituia o grupare de forțe antiotomane patronată de regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, și la care aderase și domnul Moldovei, Alexandru cel Bun. Acesta îl ajută pe A să ia

domnia Țării Românești. La scurt timp de la luarea domniei, țările române sunt atacate de expediția organizată de sultanul Murad al II-lea. A se încadrează în frontul antiotoman. Brașovenii trimit în ajutor un corp de oaste, iar Alexandru cel Bun patru steaguri. La 22 iunie 1431, A conduce o bătălie încheiată cu victoria românilor. În continuare însă, împrejurările îi devin nefavorabile și recunoaște suzeranitatea sultanului, plătește tribut și trimite la Poartă 20 de fii de boieri ca ostatici. În schimb, eliberează aproximativ 3 000 de robi căzuți prizonieri la turci. Mai mult decât atât, rămâne credincios frontului antiotoman, înștiințând prin solii bine alese și la timp tabăra creștină privind mișcările, planurile și efectivele otomane. Totuși, politica alături de Poartă influențează negativ situația pe plan intern: marea boierime, partizana încetării rezistenței și înțelegerii cu turcii, își consolidează pozițiile. Unii boieri încearcă să-și subordoneze autoritatea centrală. Boierul Albu, mare vornic, devine un fel de asociat la domnie. În scurtul răstimp al domniei, însă, A apare în calitate de ctitor, continuator al activității înaintașilor. Marile ctitorii ale Țării Românești, mănăstirile Cozia, Dealu, Bolintinul, sunt bogat înzestrate cu bunuri. La muntele Athos dăruiește mănăstirii Zografu un ajutor anual de 3 000 aspri și o sumă egală mănăstirii Xeropotam. Ca fiu al lui Mircea cel Bătrân, al doilea ca vârstă după unii istorici, A a avut trei frați: Mihail, Radu Praznaglava (Chelul) și Vlad Dracul. Moare în 1436 fără a lăsa urmași. Nu i se cunoaște nici mormântul. Prin politica desfășurată, A reușește să asigure o anumită stabilitate Țării Românești, să o ferească de transformarea în pašalâc, în condițiile în care rezistența activă nu era posibilă.

- BIBL.: Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, 2, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 88, 102, 112, 117, 133, 134; Petru Demetru Popescu, Basarabii, Editura Albatros, București, 1989, p. 118-121.

ALEXANDRU H ALDEA

Domnitorul Țării Românești (1568-1574) (1574-1577). Fiul al lui Mircea (1509-1510) și nepot al lui Mihnea cel Rău (1508-1509), A II vine la domnie după mazilirea lui Petru cel Tânăr (fiul lui Mircea Ciobanul) cu numire de la Poartă. Intră în București la 3 iulie 1568. Deși boierii care pribegiseră din țară în vremea lui Mircea Ciobanul și a lui Petru cel Tânăr se întorc jurându-i credință, A II se trezește în fața unui complot al „Doamnei Chiajna”, soția lui Mircea Ciobanul, care cuprindea și foști partizani ai lui Pătrașcu cel Bun. A II execută capii complotului și stabilește liniștea în țară. În 1574, ia parte la expediția ce urmărea alungarea lui Ioan Vodă cel Cumplit din scaunul Moldovei și aducerea pe tron a lui Petru Șchiopul. Petru Șchiopul (fratele lui A II) a domnit în Moldova în trei rânduri (1574-1577) (1578-1579) (1582-1591). În ciocnirile care au loc, A II este în pericol de a-și pierde viața, dar este salvat de credincioșii săi boieri și dregători din neamul Goleștilor. Prima domnie îi este

întreruptă de un pretendent, Vintilă, fiul lui Pătrașcu cel Bun, care însă domnește doar patru zile (30 aprilie - 4 mai 1574) și este ucis la București de boieri. Fiind vorba de o întrerupere minoră, putem considera că domnia lui AII se desfășoară pe o perioadă de nouă ani (1568-1577). Dar, în a doua parte a intervalului, domnia îi este mai frământată. În 1576 se ridică un nou pretendent, probabil boier după nume, Oprea Găină, cu numire de la Poartă, deși nu era os domnesc. A II depășește greaua situație, obținând anularea numirii și confiscă averea pretendentului. Tot în 1576 se desfășoară o nouă mișcare de opoziție din partea boierilor adversi. În iulie 1576, o delegație a acestora, formată din 70-80 de boieri, merge la Istanbul pentru a cere înlocuirea lui AII. Dar sunt bătuți și alungați. În august 1576 o nouă intervenție nu are nici ea câștig de cauză. Răzvrătiții sunt trimiși la galere. Pe plan intern, A II pune noi dări asupra birnicilor, printre care vestita dare „oaie seacă”, ce se plătea pentru oile sterpe. AII prezintă o activitate ctitoricească bogată. El ridică mănăstirea Radu-vodă „din jos de București” cu hramul Sfânta Troiță (pe care nepotul său, Radu Mihnea, o va reface din temelie). Înzestrează mănăstirile de la Muntele Athos, Simopetra, Xenofon, Dochiariu, Xeropotam, ca și mănăstirea cu hramul „Schimbarea la față”, de la Muntele Sinai. AII îi stimulează și pe boieri în actul ctitoricesc. A II a fost căsătorit cu Ecaterina Salvaresso, o greco-italiană din Pera, o femeie energetică ce prezenta multe asemănări ca temperament și trăsături de caracter cu Doamna Chiajna. Ea s-a amestecat în întreaga viață politico-diplomatică a vremii, iar după moartea soțului ei a apărut cauza tronului pentru fiul lor, Mihnea (Turcitul) la Istanbul, unde își făcuse relații. A II a mai avut cu Ecaterina și două fete, Elena și Despina. Ea este ctitora bisericii din Slătioare (Vâlcea). Bolnav, A II încetează din viață (după 11 septembrie 1577) și este înmormântat la mănăstirea Sfânta Troiță.

- BIBL.: Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, 2, Editura Științifică și Enciclopedică. București, 1976, p. 32, 222-225, 250-251, 298, 301; Petru Demetru Popescu, *Basarabii*, Editura Albatros, București, 1989, p. 171-174; A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. II, ediția a IV-a, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 139-144, 190, 209, 214, 373, 474.

ALEXANDRU CEL BUN

Domnitorul Moldovei (1400-1432 sau 1399-1431). Strălucit reprezentant al familiei domnitoare în Moldova a Mușatinilor, om politic și diplomat de seamă, bun gospodar al țării. Fiu al lui Roman I și al doamnei Anastasia, A s-a născut pe la 1375-1380. Ia domnia cu ajutorul domnului muntean Mircea cel Bătrân, în condițiile rivalității dintre cele două mari puteri europene, regatul Ungariei și regatul Poloniei. Primul deceniu de domnie îl consacra așezării relațiilor Moldovei cu puterile vecine pe o bază pașnică, de colaborare, necesară unei activități fructuoase în interior. Politica externă are

drept trăsătură dominantă raporturile cu Polonia, cea mai apropiată putere de Moldova. A se apropie mai întâi de Vitold, marele duce al Lituaniei, cu care încheie un tratat. Vitold era văr cu regele Poloniei, Vladislav II Iagello (care fusese împotriva lui A la domnia Moldovei) și stăpânea doar o parte din Lituania. Cealaltă era stăpânită de Vladislav (care se intitula și el „mare duce al Lituaniei”). Prin alianța cu Vitold, ajunge la regele Vladislav căruia, conform uzanțelor epocii, îi recunoaște suzeranitatea prin actul din 12 martie 1402. Regele Poloniei îi va cere lui A reînnoirea actului, fapt petrecut la Camenița (1404), Liov (1407), Roman (1411). Prin intrarea în sistemul de alianțe polono-lituanian, A contracara vechea tendință de expansiune a regatului maghiar spre Moldova. A obține și recunoașterea din partea lui Vladislav, printr-un înscris, a stăpânirii Moldovei asupra Pocuției. Legat de tratatul încheiat și loial angajamentelor asumate, A îl ajută pe regele polon în coaliția împotriva expansiunii cavalerilor teutoni, în bătăliile de la Grünwald (1410), apoi în luptele ce au urmat din 1411, 1412 și 1414, dar mai cu seamă în marea confruntare de la Marienburg (1422), unde A trimite un corp de oaste de 400 de călăreți conduși de spătarul Coman. Totuși, la 15 martie 1412, Vladislav al II-lea încheie cu regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, un tratat la Lublau cu scopul declarat al luptei comune împotriva expansiunii Imperiului Otoman. La cererea lui Sigismund, a fost introdusă în tratat o clauză rămasă secretă privind împărțirea Moldovei între cele două regate, în cazul în care A nu l-ar fi ajutat pe Sigismund în războiul antiotoman. Însă, în mai 1420, când turcii asediază Cetatea Albă, cei doi suzerani nu răspund la cererea de ajutor al lui A și A este nevoit să facă față situației cu forțe proprii. Aflând ulterior de conținutul Tratatului de la Lublau, A rupe legăturile cu polonii (1431) și se aliază cu lituanii împotriva lui Vladislav II. Însă, se poate afirma că „politica externă a lui Alexandru cel Bun nu a fost o politică ofensivă, ci una defensivă” (Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu). Politică internă promovată de A prezintă o evoluție pe mai multe planuri urmărind dezvoltarea Moldovei. Teritoriul țării cunoaște cea mai mare întindere de până la acea dată: spre nord-vest apele Serafinețului și Colacinului despărțeau Moldova de Pocuția (pe care A o adaugă la Moldova în 1431), la nord-est și est cursul Nistrului, până la vărsarea acestuia în Marea Neagră. În continuare, de-a lungul limanului Nistrului, a nordului Mării Negre și a brațului dunărean Chilia. De aici se continua, trecând Prutul și Șiretul, apoi pe cursul Putnei și albia Milcovului, prin Vrancea. Culmile Carpaților, pe cumpăna apelor, constituiau hotarul apusean al Moldovei spre Transilvania. Cetatea Albă este stăpânită de A de la începutul domniei, iar Chilia după moartea lui Mircea cel Bătrân (Emil Diaconescu, D. Matei). A se ocupă îndeaproape de prosperitatea Moldovei. Înfloresc ramurile de tradiție ale economiei: agricultură, pomicultură, grădinărit, viticultură, pescuit, apicultură. Meșteșugurile se înmulțesc și se diversifică. O mare pondere capătă mineritul. Sporesc produsele pentru export și este încurajat comerțul (privilegii acordate negustorilor din Liov și celor autohtoni). Statul și instituțiile sale sunt temeinic organizate: întărirea instituției domniei și prestigiului ei, a autorității domnului în fața boierilor și a tuturor supușilor săi, grija față de sfatul domnesc și de dregători. A lărgeste

componenta sfatului domnesc (în 1400 numai 12 boieri, în 1421 - 51) și fixează atribuțiile lor. Cel mai important dintre dregători era marele logofăt care ținea pecetea țării și conducea cancelaria domnească. În conducere, domnul era ajutat de sfatul domnesc, organ suprem executiv, legislativ și judecătoresc și de mitropolitul țării. A organizează temeinic sistemul administrativ-teritorial, pe cel judecătoresc (pe lângă cel nescriș, era și o lege scrisă, „Zacon”, întocmită după legiuirile bizantine). Totodată, era organizat întregul sistem militar de apărare a Moldovei. Toate aceste măsuri își găseau similitudini în opera contemporanului său muntean, Mircea cel Bătrân. Epoca lui A cunoaște și înflorirea culturii. În centrul vieții culturale A așează activitatea religioasă, nu numai ca act de ctitorie, dar ca și în cazul celorlalte domenii (administrativ, judecătoresc, militar) ea se structurează ca sistem de gândire. Se pune capăt conflictului cu Patriarhia din Constantinopol, diriguitoria ortodoxismului. În 1401, Iosif este recunoscut ca Mitropolit al Moldovei. Sunt înființate două episcopii: în nord, la Rădăuți, vechea necropolă a Bogdăneștilor, în sud (la vaduri), la Roman, așezarea părintelui său. Manifestă o atitudine tolerantă față de Biserica Catolică (având în vedere și sistemul de alianțe politice) și primește în țară pe refugiații husiți din Cehia. La fel de tolerant este față de armenii din Moldova. Arhitectura religioasă și laică iau avânt. În locul construcțiilor din lemn, vulnerabile, se construiesc clădiri masive și rezistente din piatră. A este ctitorul a două mari așezări religioase: mănăstirea Bistrița (ținutul Neamțului) și Moldovița. Mănăstirea Bistrița devine a doua necropolă mușatină, după cea de la Rădăuți. Cunoscând influența bizantină, mănăstirile au fost pictate de zugravii Nichita, Dobre și Ștefan. Va pătrunde însă în arhitectura Moldovei și stilul gotic, prin meșterii veniți din Transilvania. Arhitectura capătă, însă, un aspect mai larg. Alături de biserici și mănăstiri se ridică și curți și case domnești, ca și case boierești la Suceava, Șiret, Hârlău, Neamț, Cotnari, Baia, Moldovița, Bistrița. Bisericile și mănăstirile, ca și curțile domnești și boierești, devin centre de răspândire a culturii, a științei de carte. Mănăstirile sunt centre ale științei de carte. Dascăli sunt mai ales călugării, iar elevii sunt recrutați din jurul mănăstirilor. La Rădăuți, Neamț, Bistrița, Moldovița au început să funcționeze astfel de școli. Întâlnim și profesori cu renume în epocă: magistrul Hermano, bacalaureat în medicină, husitul Iacob și Moise Filosoful, dascăli la Suceava; „Chir Vasile”, începătorul școlii de la mănăstirea Bistrița. Sunt trimiși învățăcei din Moldova la școli din străinătate. Deși în cancelarie și biserică limba oficială era slava veche, în care erau redactate documentele și manuscrisele, întâlnim însă în textul hrisoavelor și cuvinte românești care lipseau din diplomația slavă și care erau importate din diplomația apuseană. Epoca lui A este marcată de personalitatea culturală de excepție a lui Grigore Țamblac, călugăr erudit trimis în 1401 de Patriarhul Constantinopolului în Moldova. Țamblac rămâne câțiva ani în Moldova, contribuind la înflorirea vieții culturale. Împreună cu Mitropolitul Iosif organizează Școala Domnească de la Suceava. A a avut și o familie numeroasă. Fratele său, menționat în documente „Jupan Bogdan”, însă n-a domnit. A a avut mai multe soții. Prima, Margareta - fiica principelui Transilvaniei, Ștefan de Losonez (C. Gane) sau Ladislau de Losonez ori Stibor de Stiboricz

(Ștefan Sorin Gorovei). Cu Margareta, A i-a avut pe Roman și pe Vasilisa. Nu toți admit însă, existența Margaretei ca personaj real, deoarece numele tatălui ei este controversat. Dacă a existat, atunci, ca și „Doamna Clara” din Muntenia, ea a vrut să-l atragă pe domn la catolicism, ceea ce nu a reușit. Dar A, cu spirit tolerant, a admis ridicarea Bisericii Catolice de la Baia, ctitoria Margaretei, unde ea este înmormântată. A doua soție a lui A a fost Ana sau Neața, cu care l-a avut pe Iliș (Nicolae Iorga). Ana era fiica lui Mircea cel Bătrân și nu a trăit prea mult. A treia soție a lui A, Ringalla, sora lui Vitold și vara lui Vladislav Jagello, era, ca și Margareta, de credință catolică. Ringalla era mai în vârstă decât A și primul ei bărbat fusese prințul polonez Henric de Mazovia. Urmărind să-l atragă pe soțul ei la catolicism, nu a avut succes. Cu Ringalla, A nu are copii. A patra căsătorie a fost cu Marina, ortodoxă. Fiică a lui Marin, poate boier de origine, ea se va intitula „Doamnă de sine-stătătoare a toată Moldova și a Malului Mării”. Marina i-a dăruit lui A doi băieți, Alexandru și Bogdan, care mor de tineri, și o fiică, Chiajna, după numele de botez, Anastasia. Dintr-un tabel genealogic reiese că A a mai avut cu Marina pe Petru (al II-lea) și pe Ana. A a mai întreținut relații cu Stana (Stanca), menționată și ea, greșit, în Pomelnicul de la Bistrița ca „Doamnă” (în înțelesul de soție). Cu ea a avut fii naturali pe: Ștefan, o fiică al cărei nume nu se cunoaște (căsătorită cu Basarab al II-lea, domn al Țării Românești), Bogdan (al II-lea), Petru (al II-lea), Roman (al II-lea) (Ștefan Scrin Gorovei). La 1 ianuarie 1432, A moare și este înmormântat la mănăstirea Bistrița. „A fost o domnie cum puține au mai urmat în istoria zbuciumată a Moldovei. Poporul, cu simțul lui de dreaptă prețuire, i-a spus Alexandru cel Bun. Și așa va rămâne el, cu acest calificativ, în istoria patriei” (Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu).

- BIBL.: C. Auner, Episcopia de la Baia, în „Rev. Cat.”, IV (1915), p. 89-127; G. BSileanu, Dimitrie Cantemir despre codicele lui Alexandru cel Bun, în „Cronica”, nr. 39, din 28 IX (1973), Iași, p. 13; C. Bobulescu, Pentru pomenirea lui Alexandru cel Bun, Chișinău, 1934, p. 29; Florin Constantiniu, Șerban Papacostea, Tratatul de la Lublau (15 martie 1412) fi situația internațională a Moldovei la începutul veacului al XV-lea, în „Studii”, 5/17 (1964), p. 1129-1140; Emil Diaconescu, Dumitru Matei, Alexandru cel Bun (1400-1432), Editura Militară, Colecția „Domnitori și voievozi”, București, 1979, p. 14-19, 20-28, 29-31, 32-38, 39-64, 65-67, 71-77, 85-99, 129-140; Constantin C. Giurescu, Cauzele refugierii husifilor în Moldova și centrele tor în această (ară, în „Studii și Articole de Istorie” (SAI), VIII (1966), p. 27-44; Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, Istoria Românilor, 2, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 94-III; Ștefan Sorin Gorovei, Mușatinii, Editura Albatros, Colecția „Memoria Pământului Românesc”, București, 1976, p. 38-49; D. Onciul, Dalele cronicelor moldovenești asupra anilor de domnie ai lui Alexandru cel Bun, în „An. Acad. Rom. Mem. Secț. Ist., s. 2, t. XXVII (1904-1905), p. 201-225; P. P. Panaitescu, Alexandru cel Bun. La cinci sute de ani de la moartea lui, București, 1932, p. 59; Idem, Hrisovul lui Alexandru cel Bun pentru Episcopia Armeană din Suceava (30 iulie 1401), în

„Rev. Ist. Rom.”, IV, (1934), p. 44-56; Idem, Husitismul și cultura slavonă în Moldova, în „Romanoslavica”, X, (1964), p. 257-286; Șerban Papacostea, Știri noi cu privire la istoria husitismului în Moldova în timpul lui Alexandru cel Bun, în „Ș. C. Ș.” - istorie, Iași, 2/13, (1962), p. 253-258; E. Picot, G. Bengescu, Alexandre le Bon, prince de Moldavie, Viena, 1882; C. Racoviță, începuturile suzeranității polone asupra Moldovei (1387-1432), în „Rev. Ist. Rom.”, X, (1940), p. 237-332; Florea Stănculescu, A fost un spătar Coman?, în „Rev. Ist. Rom.”, XV, (1945), p. 350-358; Ștefan Ștefănescu, Participarea românilor la lupta de la Grünwald (15 iulie 1410), în „Studii”, 1/14, 1962, p. 5-22; A. D. Xenopol, Istoria Românilor din Dacia Traiană, II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 131-137.

ALEXANDRU COCONUL

Domnitorul Moldovei (1629-1630), fiul lui Radu Mihnea, deci din familia domnitoare în Muntenia, a Basarabilor. Radu Mihnea a avut patru domnii în Muntenia și două în Moldova. Ultima domnie din Muntenia sfârșește la 1623 când este strămutat în Moldova, la a doua domnie (1623-1626). Dar el, plecând din scaunul Munteniei, îl lasă în loc pe fiul său, Alexandru. A era minor și avea să domnească (august 1623 - noiembrie 1627) sub epitropia sfatului boierilor (A. D. Xenopol). În fapt, Radu Mihnea domnea în ambele țări române, încercare de unire a țărilor surori sub o singură autoritate domnească, act pe care câțiva ani mai târziu îl va urmări și Vasile Lupu. A, fiul de domn aflat în minorat, își trage de aici și cognomenul de „Coconul”. Trei ani mai târziu, abia ieșit din minorat, A, având ascendent pe părintele său, urcă în scaunul Moldovei (înainte de 15 iulie 1629). Pentru a căpăta asentimentul sultanului, A cheltuiește o sumă mare de bani împrumutată de la negustorii venețieni, aproximativ 200 000 reali, obligându-se către bailul Veneției, Sebastiano Venier, să-i restituie în cel mai scurt timp. Este explicabil faptul că, ajungând în scaun, începe să strângă bani pentru a-i depune la „Banca de Veneția”. Dar, după opt luni, este mazilit de sultan și își sfârșește domnia (29 aprilie 1630) fiind înlocuit cu Moise Moghilă. A moare la Constantinopol (26 iunie 1632).

- BIBL.: Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, Scurtă istorie a Românilor pentru tineret îndeosebi, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 403; A. D. Xenopol, Istoria Românilor din Dacia Traiană, UI, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 293, 294, 344, 350, 353, 383,387, 391,392-393.